

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у створенні психологічно комфортного освітнього середовища на уроках географії. Вони сприяють зниженню стресу, формуванню позитивної самооцінки, розвитку навичок співпраці, підвищенню мотивації до навчання та емоційному розвантаженню учнів. Особливо актуальним це стає в умовах воєнного стану та соціальної нестабільності, коли школа має виконувати не лише освітню, а й психосоціальну функцію. Системне використання інтерактивних технологій дозволяє зробити урок географії простором підтримки, взаємодії й психологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Єльнікова О.В. Інтерактивне навчання – засіб модернізації освіти у сучасній школі. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць. Київ-Запоріжжя. 2002. Вип. 24. С. 84-88.
2. Жемеров О. О. Сучасні технології навчання географії України : метод. посіб. для студ.-географів ВНЗ / за ред. О.О. Жемеров, В.М. Блазун. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. 32 с.
3. Кісарчук З. Г., Омельченко Я. М., Біла І. М., Лазос Г. П. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методичний посібник. / за ред. З. Г. Кісарчук. К.: Логос, 2020. 232 с.
4. Покаш Л. А., Цимбаленко Я. С. Методичні особливості технології релаксації у шкільному курсі географії. Молодий вчений. 2018. № 2 (54). С. 300–304.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. К.: Вид. А.С.К., 2004. 192 с.

Вікторія ПАРХІН

*магістрантка І курсу
спеціальності А4 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Богдан ГАВРИШОК*

НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК СКЛАДОВА МОДЕЛЬНИХ ПРОГРАМ З ГЕОГРАФІЇ

Сучасна географічна освіта повинна викликати в учнів цікавість та захоплення і ці почуття мають залишитися з ними на все життя. Навчання має забезпечити здобувачам освіти знання про різноманіття природи, ресурси, соціальні явища, а також глибоке розуміння основних фізичних і суспільних процесів на Землі. Географічні компетентності забезпечують формування в школярів просторової уяви та мислення, пояснюють, як природні та суспільні об'єкти, явища і процеси на Землі взаємопов'язані та змінюються з часом [4]. Саме тому важливо використовувати активні методи навчання, зокрема навчальні екскурсії, що дозволяють учням спостерігати й досліджувати об'єкти у їх природному стані. Це сприяє глибшому розумінню матеріалу та формуванню практичних умінь та компетентностей.

Географія є однією з ключових дисциплін у системі загальної середньої освіти, що має важливе значення для формування всебічно розвинутої особистості здобувача освіти. Мендерецький В. із співавторами зазначають, що вона «допомагає розвивати у школярів не тільки знання про Землю та її природні ресурси, але й навички аналізу, критичного мислення та практичного використання отриманих знань у повсякденному житті» [3, с. 6]. Вивчення географії сприяє вихованню свідомих громадян, які усвідомлюють свою роль у збереженні навколишнього середовища та економічному розвитку своєї Батьківщини. Використання інтерактивних та практичних форм навчання, зокрема екскурсій, дозволяє учням наочно спостерігати географічні явища та застосовувати теоретичні знання на практиці. Це підвищує мотивацію до навчання та сприяє формуванню компетентностей, необхідних для активної та відповідальної участі у житті громади.

Знайомство учнів з навчальним курсом «Географія» розпочинається у шостому класі. Практичне застосування знань через навчальні екскурсії допомагає здобувачам освіти краще засвоювати матеріал і розвивати критичне мислення. Такі форми роботи сприяють формуванню у школярів усвідомленого ставлення до рідного краю та навколишнього середовища.

У працях О. Варакути, Б. Гавришка [2], В. Антоненка, Л. Василюк та Г. Дорожко [1] простежується послідовний науково-методичний інтерес до проблеми використання навчальних екскурсій як ефективного засобу формування географічних знань учнів. Дослідники розглядають екскурсії не лише як додаткову форму навчання, а як цілісну педагогічну технологію, що забезпечує кращу спрямованість змісту освіти, активізує пізнавальну діяльність школярів і дозволяє інтегрувати теоретичні знання з реальними об'єктами та процесами.

Антоненко В. А., Василюк Л. А. та Дорожко Г. І. [1] стверджують, що навчальні екскурсії є одним із засобів зв'язку навчання з життям і практикою. Вони підкреслюють, що цінність екскурсій визначається тим, що учні дізнаються нове безпосередньо з дійсності та набувають практичних умінь і навичок. Згадані науковці також зазначають, що екскурсії сприяють розвитку спостережливості, формуванню дбайливого ставлення до природи та підвищенню рівня екологічної освіти. Вони наголошують, що систематичне застосування екскурсій сприяє розвитку просторового мислення, уміння спостерігати, аналізувати природні та суспільно-географічні явища, формує екологічну свідомість та компетентності дослідницького типу.

Особливу увагу вчені приділяють реалізації краснавчального принципу,

підкреслюючи, що саме навчальні екскурсії є найбільш природним і наочним способом залучити учнів до вивчення рідного краю, місцевих ландшафтів і географічних процесів. Дослідження О. Варакути та Б. Гавришка [2] демонструє, як екскурсійні заняття можуть стати ключовим інструментом впровадження компетентнісного та практикоорієнтованого підходів у навчанні географії. Підкреслюється необхідність методичного оновлення екскурсій, їх поєднання з польовими дослідженнями, проектною діяльністю та сучасними цифровими засобами, що значно підвищує їх ефективність.

Питання використання навчальних екскурсій у шкільній географії залишається не достатньо висвітленим у педагогічній літературі. Сучасні модельні програми, орієнтовані на компетентнісний підхід і практичну спрямованість навчання, потребують нових методик організації екскурсій, оновлення їх змісту, інтеграції цифрових інструментів тощо. Динамічні зміни в освітньому середовищі, вимоги НУШ та запит суспільства на екологічно свідомих, дослідницьки компетентних випускників зумовлюють необхідність подальшого вивчення та удосконалення екскурсійної діяльності.

У навчально-методичному посібнику «Методика навчання географії» [3], авторський колектив підкреслює ключову роль навчальних екскурсій у сучасному географічному освітньому процесі. Зокрема, акцентується увага на тому, що: «Екскурсія – обов'язкова форма організації вивчення форм рельєфу і природної структури місцевості. Зміст будь-якої навчальної екскурсії має бути пов'язаним з уже вивченою або саме досліджуваною предметною темою. Екскурсії мають велике пізнавальне і виховне значення. Методика підготовки і проведення екскурсії супроводжується спеціальними розробками і вимагає значних організаційних зусиль педагога» [3, с.142]. Зазначені положення підкреслюють комплексність та багатofункціональність екскурсій у навчанні географії. Вони підтверджують, що ефективна реалізація цієї форми роботи потребує ретельної підготовки та продуманого методичного забезпечення. Саме тому питання організації навчальних екскурсій і надалі залишається важливим напрямом удосконалення географічної освіти.

Міністерство освіти та науки України пропонує вибір між двома модельними навчальними програмами «Географія 6-9 класи» для закладів середньої освіти. Одна з них розроблена групою авторів: Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В., Довгань А. І., Совенко В. В., Даценко Л. М., Назаренко Т. Г., Гільберг Т. Г., Савчук І. Г., Нікітчук А. В., Яценко В. С., Довгань Г. Д., Грома В. Д., Горовий О. В., інша – авторами Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р., Гільберг Т. Г.,

Даценко Л. М. Для з'ясування можливостей використання екскурсій у межах навчальних занять було проаналізовано пропонований зміст програм, види навчальної діяльності та очікуванні результати.

В обох варіантах програм для шостого класу при вивченні теми «Гідросфера» пропонується навчальна екскурсія для дослідження місцевих водойм та визначення їхнього екологічного стану. Під час навчальної екскурсії учні отримують можливість побачити та дослідити місцеві водойми на практиці. Також, вони спостерігатимуть за фізичними властивостями води: прозорістю, кольором, рухом, наявністю течії чи застою; досліджуватимуть антропогенний вплив на водойми та спостерігатимуть наслідки забруднення.

В аналізованих програмах для учнів шостого класу пропонуються також екскурсії як вид навчальної діяльності до таких тем: «Атмосфера», «Природні комплекси – різні обличчя планети», «Біосфера та ґрунти». Вивчення згаданих тем у форматі навчальних екскурсій робить їх більш зрозумілими та покращує засвоєння матеріалу здобувачами освіти. Екскурсія є ефективною формою навчальної діяльності, яка дозволяє поєднувати теоретичні знання з практичним спостереженням за об'єктами природи.

Під час уроків-екскурсій учні матимуть можливість безпосередньо у природі спостерігати за погодними явищами, вимірювати температуру, напрямок і силу вітру, аналізувати зміну стану погоди; вивчати водойми, їх течії, якість води, спостерігати за явищами випаровування та конденсації; досліджувати взаємозв'язки між рельєфом, кліматом та рослинністю; спостерігати рослинні та тваринні угруповання, аналізувати взаємозв'язок живих організмів з середовищем; вивчати різні типи ґрунтів, їх вплив на рослинність тощо.

Проведення навчальних екскурсій сприятиме розвитку ключових компетентностей, зокрема: навчально-пізнавальної, соціальної та громадянської, екологічної, комунікативної, а також забезпечує інтеграцію теоретичного матеріалу із практичним досвідом, що робить їх важливим елементом діяльнісного підходу.

Навчальні екскурсії виступають важливою складовою освітнього процесу, сприяючи активному пізнанню навколишнього середовища та розвитку спостережливості, аналітичного мислення й екологічної свідомості. Особлива увага приділяється використанню екскурсій у 6 класі, де вони вдало доповнюють теоретичний матеріал і сприяють його засвоєнню. Екскурсії формують у дітей вміння застосовувати знання на практиці, роблять навчання більш цікавим і наочним, а також сприяють розвитку соціальних навичок через групову взаємодію. Таким чином, навчальні екскурсії є ефективним

інструментом реалізації модельної програми з географії, забезпечуючи гармонійне поєднання теорії та практики та підвищуючи мотивацію учнів до вивчення предмета.

Список використаних джерел:

1. Антоненко В. А., Василюк Л. А., Дорошко Г. І. Навчальні екскурсії як засіб формування географічних знань учнів загальноосвітніх шкіл. Географія та туризм: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (26 лютого 2020 р., м. Харків) за заг. ред. Ю. І. Муромцевої. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. С. 38.
2. Варакута, О. Гавришок, Б. Реалізація краєзнавчого принципу вивчення географії засобами навчальних екскурсій. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія/ Тернопіль : Тайп, 2023. Вип. 1. (54). С. 200-209. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1.21>.
3. Методика навчання географії: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Мендерецький В. В., Касіяник І. П., Гарбар В. В., Матуз О. В. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. 432 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9127>.
4. Міністерство освіти та науки України. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів середньої освіти (автори Запотоцький С.П., Карлюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Сovenko В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.). Київ, 2021. 54 с.

Олександра ФОМЕНКО

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Богдан ГАВРИШОК

СУЧАСНІ ОНЛАЙН-СЕРВІСИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Сучасні трансформаційні процеси в освіті, пов'язані із діджиталізацією, впровадженням competency-based підходу та необхідністю розвитку в учнів просторового мислення, зумовлюють потребу переосмислення методів вивчення природничо-географічних об'єктів. Українські Карпати, як один із найбільш унікальних і складних природних регіонів країни, потребують особливих підходів до навчання, адже характеризуються великою ландшафтною різноманітністю, динамічністю природних процесів та високою екологічною цінністю. Традиційні форми подання навчального матеріалу не завжди забезпечують достатній рівень візуалізації, інтерактивності та можливості моделювання географічних процесів, що обмежує глибину засвоєння знань.

Використання сучасних онлайн-сервісів (цифрових картографічних платформ, геоінформаційних ресурсів, віртуальних турів, 3D-моделей,